

Grażyna Cęcelek

Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2303-7442>

Społeczne i informatyczne kompetencje nauczyciela jako podstawa edukacji w paradygmacie konstruktywistycznym – raport z badań

ABSTRAKT: Potrzeby determinowane przez szybko zmieniający się świat, którego podstawą jest gospodarka oparta na wiedzy, stawiają przed szkołą nowe, niełatwe wyzwania. Podstawowym zadaniem systemów edukacyjnych jest bowiem przygotowanie młodego pokolenia do szybkiej adaptacji do zachodzących dynamicznie przeobrażeń. Konieczne w takiej sytuacji jest kształtowanie samodzielności, aktywności, kreatywności, poczucia sprawczości oraz radzenia sobie w nowych, nierzadko trudnych sytuacjach życiowych, co wymaga nowego podejścia do procesu kształtowania osobowości młodego pokolenia oraz przeorientowania procesu dydaktyczno-wychowawczego z toku podającego na tok poszukiwania wiedzy. Szczególnymi zadaniami w tym zakresie zostali obarczeni współcześni nauczyciele, którzy bardzo często są jednocześnie inicjatorami, twórcami oraz realizatorami procesu dydaktyczno-wychowawczego. Dla realizacji modelu edukacji, którego fundamentem jest nurt konstruktywistyczny, szczególnie istotne są nauczycielskie kompetencje społeczne oraz informatyczne. Dlatego niezwykle ważne jest ich diagnozowanie w celu doskonalenia procesu edukacji nauczycielskiej w tym zakresie.

SŁOWA KLUCZOWE: nauczyciel, kompetencje społeczne, kompetencje informatyczne, edukacja, uczenie się, konstruktywistyczny model edukacji

Kontakt:	Grażyna Cęcelek cecelek.gra@wp.pl
Jak cytować:	Cęcelek, G. (2021). Społeczne i informatyczne kompetencje nauczyciela jako podstawa edukacji w paradygmacie konstruktywistycznym – raport z badań. <i>Forum Oświatowe</i> , 33(2), 29–46. https://doi.org/10.34862/fo.2021.2.2
How to cite:	Cęcelek, G. (2021). Społeczne i informatyczne kompetencje nauczyciela jako podstawa edukacji w paradygmacie konstruktywistycznym – raport z badań. <i>Forum Oświatowe</i> , 33(2), 29–46. https://doi.org/10.34862/fo.2021.2.2

WSTĘP

Szkoła współczesna nieustannie się zmienia i ewoluuje także jej społeczność ponieważ w szybko zmieniającym się świecie nowego wymiaru nabierają potrzeby oraz postawy edukacyjne uczestników procesu edukacyjnego. Dynamizm cechujący wszystkie dziedziny społecznego funkcjonowania generuje konieczność przygotowania młodego pokolenia do efektywnej adaptacji do sytuacji, których nie można ani przewidzieć, ani w pewny sposób zaplanować. W stronę szkoły skierowane więc są nadzieje związane z przygotowaniem młodych ludzi do radzenia sobie w szybko zmieniającym się świecie, do świadomego i racjonalnego uczestnictwa społecznego i tym samym do aktywnego współtworzenia przyszłości.

Ważnym zadaniem współczesnej szkoły jest kształtowanie u wychowanków nie tylko umiejętności i kompetencji umożliwiających przystosowanie się do zmian zachodzących w bardzo szybkim tempie, ale także, a nawet przede wszystkim, predyspozycji i zasobów osobistych pozwalających na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, na świadome planowanie przyszłości i twórcze uczestnictwo w procesach dalszego istnienia i rozwoju oraz umiejętne kierowanie tymi procesami (Cęcelek, 2020, s. 7). Niezwykle istotne jest również przygotowanie młodych ludzi do samodzielnego racjonalnego korzystania z niezwykle bogatej oferty stwarzanej przez nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne poprzez kreowanie „warunków dydaktycznych umożliwiających rozwój wielostronnych umiejętności pracy z informacjami” (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 13). Ważne, aby proces dydaktyczno-wychowawczy nastawiony był na przygotowanie młodych ludzi nie tylko do mechanicznego wykonywania wyuczonych czynności, ale przede wszystkim do myślenia, do doświadczania pełni życia poprzez świadome konstruowanie jego kształtu i jakości, a także do projektowania oraz modyfikowania jego struktur. „Naturalna skłonność do poszukiwania i gromadzenia informacji była zbawienna w czasach jej deficytu, staje się jednak zabójcza wtedy, kiedy atakuje nas jej nadmiar” (Kaczmarczyk, 2015, s. 141–142). Dzisiaj wiedza stanowi produkt, do którego dostęp jest łatwy, ale niełatwe jest racjonalne i kreatywne korzystanie z tej wiedzy.

W obecnych czasach chodzi więc o kreowanie edukacji nie tylko na potrzeby dnia dzisiejszego, ale także na potrzeby i możliwości jutra w oparciu o racjonalny dobór i wykorzystanie możliwości generowanych przez szybki postęp technologicz-

ny. Umiejtność pracy z informacjami to warunek niezbędný dla sprostania wyzwań współczesnej dynamicznej technologii informacyjnej. „Podstawowym zadaniem współczesnych systemów edukacyjnych jest wychowanie nowego typu człowieka, charakteryzującego się twórczym podejściem do otaczającego świata, posiadającego silną motywację do nieustannego samorozwoju oraz rozumiejącego potrzebę całościowego doskonalenia się dla dobra własnego oraz całego społeczeństwa” (Cęcelek & Gogolewska-Tońska, 2018, s. 205). Według Katarzyny Borawskiej-Kalbarczyk (2015, s. 15) odpowiednie przygotowanie ucznia do samodzielnej pracy z informacją będzie decydowało o sukcesie późniejszego uczestnictwa jednostki w społeczeństwie.

Naprzeciw wymienionym potrzebom wychodzi nowa filozofia edukacji odwołująca się coraz częściej do idei konstruktywizmu, którego fundamentem jest model procesu dydaktyczno-wychowawczego akcentujący tworzenie przez wychowanka własnej wiedzy w oparciu o jego aktywność oraz nieustanną konfrontację z otoczeniem i stanowiący jednocześnie jeden z podstawowych nurtów negacji edukacji transformacyjnej zakładającej, że proces kształcenia sprowadza się do uczenia się przez uczniów tego, czego nauczają ich nauczyciele.

W przedstawionym paradygmacie edukacji wychodzącej naprzeciw aktualnym potrzebom społecznym, wyraźnie zmienia się również rola nauczyciela-wychowawcy, który musi sprostać coraz bardziej złożonym, niełatwym zadaniom nie tylko o charakterze opiekuńczym, wychowawczym, dydaktycznym, ale także diagnostycznym, profilaktycznym, kompensacyjnym, poradniczym, terapeutycznym. Profesja pedagoga jawi się więc we współczesnych czasach jako zawód szczególnie trudny, wymagający odpowiedniego przygotowania w zakresie wiedzy, umiejętności oraz postaw społecznych.

Dlatego celowe wydaje się diagnozowanie poziomu kompetencji zawodowych nauczycieli oraz kandydatów do zawodu nauczycielskiego w celu optymalizacji procesu ich kształtowania. Dla realizacji konstruktywistycznego modelu edukacji we współczesnej szkole wychowującej do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy, w którym podstawowym surowcem i ważnym kapitałem jest informacja – szczególnie istotne wydaje się zgłębianie problematyki dotyczącej nauczycielskich kompetencji o charakterze społecznym oraz informatycznym. Zauważyć należy w tym miejscu, że we współczesnym cyfrowym, zglobalizowanym świecie, wymiary tych kompetencji są ściśle ze sobą powiązane i od siebie zależne, ponieważ kompetencje społeczne stanowią podwaliny kształtowania kompetencji informatycznych jednostki, a z kolei kompetencje informatyczne stanowią ważny warunek doskonalenia kompetencji społecznych.

KONSTRUKTYWIZM JAKO MYŚL PEDAGOGICZNA WSPÓŁCZESNEJ SZKOŁY

Konstruktywistyczny model edukacji eksponuje przede wszystkim uczenie się oraz konstruowanie wiedzy, rezygnując z tradycyjnego, schematycznego i transmisyjnego przekazywania informacji w celu ich bezkrytycznego przyswojenia i powielania przez wychowanków. Szkoła realizująca taki schemat procesu dydaktyczno-wy-

chowawczego stanowi środowisko zapewniające optymalny rozwój wychowanków, a tym samym miejsce inspiracji, odkrywania talentów, zdolności, mocnych stron i jednocześnie budowania poczucia sprawczości i odpowiedniego poziomu samooceny młodych ludzi.

Podstawą projektowania działalności edukacyjnej szkoły konstruktywistycznej jest założenie, że uczenie się to łączenie poszczególnych elementów układanki, jaką jest wiedza i życie społeczne oraz nadawanie tym elementom znaczenia. Ważna jest również świadomość, że aby konstruować znaczenia, niezbędna jest przestrzeń oraz czas, w którym może się toczyć proces edukacji, a także elementy napędzające ten proces, takie jak: wizja, pasja czy pomysł na działanie. Istotna jest także świadomość intencji uczących się, albowiem nie można nauczyć czegośkolwiek i kogośkolwiek wbrew woli uczącego się (Hattie, 2009). Według Jarosława Kordzińskiego (2018, s. 24) podstawowym założeniem uczącej się szkoły jest odejście od metodyki transmisji, dostawy i egzekwowania wybranych treści, czy uznanych za najbardziej wartościowe algorytmów postępowania, na rzecz otwartych przestrzeni, w których uczniowie, bazując na indywidualnym potencjale, w optymalny dla siebie sposób będą rozwijać własne kompetencje, wykorzystywać osobiste predyspozycje oraz skutecznie zarządzać swoimi ograniczeniami i rozwojem.

Szkoła rozumiana jako organizacja ucząca się powinna być także otwarta na problemy swoich uczniów, powinna zmierzać do zapewnienia wychowankom optymalnych warunków rozwoju, traktować ich jako aktywnych uczestników procesu kształcenia oraz przygotowywać do ciągłych zmian w obszarze funkcjonowania indywidualnego oraz zbiorowego. Jako placówka innowacyjna powinna również dążyć do modyfikowania zastanych i poszukiwania twórczych rozwiązań oraz zachęcać nauczycieli do wszechstronnego analizowania własnej pracy, co prowadzi do nowego podejścia do kontroli oraz odpowiedzialności za podejmowane działania (Głowala, 2013, s. 181).

Aby środowisko uczenia się przynosiło zamierzone rezultaty, proces edukacyjno-wychowawczy powinien być przede wszystkim skoncentrowany na uczniu, natomiast uczenie się musi być postrzegane jako czynność fundamentalna, na którą należy kłaść największy nacisk. Poza tym proces kształcenia należy ustrukturalizować, dobrze zaplanować, dogłębnie spersonalizować (środowisko uczenia się powinno być ogromnie wyczulone na indywidualne i grupowe różnice związane z pochodzeniem i doświadczeniami uczniów, na wcześniej zdobytą wiedzę, ich motywację i zdolności, oraz zapewnić im zindywidualizowane informacje zwrotne). Działalność edukacyjna powinna być oparta na inkluzji (włączeniu) i powinna mieć charakter społeczny, albowiem uczenie się jest skuteczne, jeśli odbywa się w grupie, gdzie współpraca między uczniami stanowi jasno sprecyzowany sposób działania i gdzie to, co uczniowie robią, łączy się z funkcjonowaniem społeczności lokalnej (Dumont, Istance & Benevides, 2013, s. 33–34).

W szkole uczącej się, której podstawowym filarem jest nastawienie na wszechstronny rozwój uczniów i odpowiedzialne zmienianie świata – najważniejszymi po-

staciami są uczniowie, którzy potrzebuj wyraźnych, przekonujących argumentów potwierdzających sens angaŹowania się w proponowane im działania.

Chodzi o to, aby byli aktywni, ale jednocześnie rozumieli wpływ własnego działania na proces uczenia się i na innych, oraz aby umieli kierowa swoimi emocjami i procesem uczenia się. Staje się to moŹliwe wtedy, gdy nauczyciele pozwalają uczniom na częste i wartościovie interakcje, ksztaltujc kompetencj XXI wieku – uczenie się we współpracy. Sytuacja grupowego uczenia się sprzyja ksztaltowaniu kreatywnościi rozumianej jako proces społeczny, a nie jako ekspresja pojedynczego talentu, geniuszu (Mazurkiewicz, 2015, s. 22).

Formułowanie załoŹeń teoretycznych oraz praktyka edukacyjna edukacji nastawionej przede wszystkim na „uczenie się” opiera się mocno na filarach konstruktywistycznego modelu nauczania, który odnosi się do dynamicznej relacji między tym, jak nauczyciele ucz, a jak ucz się uczniowie (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 183). Dominującym w tej koncepcji jest załoŹenie, Źe ludzie (aktywnie poznając rzeczywistościi, w której funkcjonują) nabywają wiedz poprzez interakcje z otoczeniem. Uczenie się jest tu więc samodzielnym konstruowaniem własnych struktur wiedzy przez myślący podmiot (ucznia). Wiedza ta ulega oczywiścii nieustannej ewolucji, poniewaŹ proces uczenia się bazuje na treściiach juŹ znajdujących się w umyśle, które reorganizowane są i modyfikowane na nowo pod wpływem ciekawościi oraz wewnętrznej motywacji uczącego się. „Konstruktywizm zakłada, Źe uczeń występuje w roli badacza – stymulowany przez nauczyciela, korzystając z różnych Źródeł informacji, tworzy nową wiedz (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 188).

Konstruktywizm stanowi teori nauczania opierającą się na załoŹeniu, Źe uczący się sami porzdkuj materiał nauczania oraz konstruuj nową wiedz na potrzeby własnej edukacji. Jest to model edukacji oparty na twórczej, poznawczej aktywnościi uczniów, którzy bazując na wiedzy juŹ posiadanej, rozwijają ją poprzez włączanie kolejnych elementów, dokonuj własnych interpretacji oraz samodzielnie podejmuj „próby nadawania znaczeń temu, czego doświadczyli” (Kordziński, 2018, s. 17). W takim nurcie edukacyjnym kaŹdy uczeń staje się „zarzdc własnej wiedzy” (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 187).

NaleŹy zwrcic uwagę na waŹn zaleŹnośc pomiędzy konstruktywistycznym modelem edukacji a zasobami nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz umiejętnościami informatycznymi uczestników procesu edukacyjnego – polegającą na tym, Źe konstruowanie wiedzy oparte jest na procesach „interpretacji, reorganizacji, transformacji oraz uogólnianiu nadchodzących informacji” (Dylak, 2000, s. 4), podstaw których są odpowiednio uksztaltowane kompetencje informatyczne uczniów oraz nauczycieli. „MoŹna zatem stwierdzi, Źe współczesne technologie informacyjne i umiejtnościi informacyjne są waŹnymi instrumentami inspirowania konstruktywistycznego podejścia do ksztaltowania, ale równieŹ odwrotnie – konstruktywizm widziany jest jako koncepcja stymulująca umiejtnościi infor-

macyjne i wielostronne wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych” (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 191).

**ZNACZENIE SPOŁECZNYCH I INFORMATYCZNYCH KOMPETENCJI
NAUCZYCIELA W REALIZACJI PROCESU UCZENIA SIĘ I KONSTRUOWANIA
WIEDZY**

Specyfika nowoczesnego procesu uczenia się i konstruowania wiedzy determinuje nierzadko potrzebę jednoczesnego pełnienia przez współczesnego nauczyciela wielu różnorodnych funkcji oraz radzenia sobie w nowych, nieznanych dotąd sytuacjach edukacyjnych. „Współczesne wymagania edukacyjne stawiają szereg nowych wyzwań przed nauczycielami. Odpowiedzialność za osiągnięcia uczniów i przygotowanie ich do funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie przypada w udziale właśnie nauczycielom” (Konieczna-Kucharska, 2015, s. 229). Konstruktivistyczny model edukacji wymaga od nauczyciela, aby traktował wiedzę jako „system otwarty, zakotwiczony w kontekście kulturowym, filtrowany przez zindywidualizowane doświadczenie jednostki” (Klus-Stańska, 2002, s. 104). Celem nauczyciela szkoły uczącej i konstruującej wiedzę jest odejście od metodyki transmisji, dostawy i egzekwowania wybranych treści, czy uznanych za najbardziej wartościowe algorytmów postępowania, na rzecz kreowania otwartych przestrzeni, w których uczniowie bazując na indywidualnym potencjale, w optymalny dla siebie sposób będą rozwijać własne kompetencje, wykorzystywać osobiste predyspozycje oraz skutecznie zarządzać zarówno własnymi ograniczeniami, jak też własnym rozwojem (Kordziński, 2018, s. 24).

Praca edukacyjno-wychowawcza w modelu edukacji realizowanym w oparciu o konstruktivism edukacyjny jest „stwarzaniem warunków do uczenia się – od zadawania pytań, przez dostarczenie źródeł informacji, do stawiania pytań przez uczących się i samodzielne porządkowanie zdobytych informacji” (Dylak, 2009, s. 41).

Znaczącym aspektem konstruktivistycznej teorii kształcenia jest zwrócenie uwagi na zalecany styl pracy nauczyciela, który zamiast przekazywać wiedzę, pomaga w jej odkrywaniu, stwarza właściwy klimat w klasie, docenia wartość pracy zespołowej, posługuje się zróżnicowanymi strategiami uczenia się aktywnego oraz dba o dialogowy charakter wzajemnych relacji (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 188).

Fundament realizacji procesu uczenia się w nurcie konstruktivistycznym, szczególnie tworzą kompetencje społeczne nauczycieli oraz pedagogów, stanowiące warunek niezbędny dla skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, a także kompetencje informatyczne sprzyjające procesom przekształcania informacji w wiedzę oraz nadające informacjom właściwy sens i znaczenie.

W literaturze pedagogicznej spotkać można wiele definicji pojęcia „kompetencje”. W rozumieniu Wincetego Okonia „kompetencja jest to zdolność oraz gotowość

do wykonywania zadań na określonym poziomie bądź też wyuczona umiejętność robienia rzeczy dobrze, a także rozwinięte sprawności niezbędne do radzenia sobie z problemami” (1984, s. 155). Maria Czerepaniak-Walczak (1994, s. 135–137) uważa, że kompetencja to swoista, szczególna właściwość, niejako dyspozycja osiągnięta przez wyuczenie, która uświadamiana jest przez człowieka, a także możliwa do zaobserwowania przez inne osoby i nie jest aktem jednorazowym; jej strukturę tworzą komponenty takie jak: umiejętność adekwatnego zachowania się oraz świadomość potrzeby i skutków zachowania, a także przyjęcie odpowiedzialności za rezultaty. Stanisław Dylak określa kompetencję jako „niezwykle złożoną dyspozycję, która stanowi wypadkową wiedzy, umiejętności i postaw, a także motywacji, emocji oraz wartościowania” (1995, s. 37).

Termin „kompetencje społeczne” najczęściej jest definiowany jako zakres zachowań niezbędnych do skutecznego i konstruktywnego funkcjonowania, działania oraz radzenia sobie w społeczeństwie. We współczesnym zmieniającym się w szybkim tempie świecie „kompetencje społeczne stają się coraz istotniejsze, ponieważ społeczeństwa są dużo bardziej zróżnicowane niż kiedyś, w wyniku czego ludzie wchodzą w znacznie więcej interakcji w zmieniającym się środowisku” (Cęcelek, 2020, s. 79). W rozumieniu J. Kordzińskiego

kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości, w jaki sposób można zapewnić sobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia (2018, s. 67).

Jako podstawowe umiejętności w zakresie kompetencji społecznych autor wymienia: „zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii” (Kordziński, 2018, s. 68). Anna Matczak (2001) jest autorką specyficznego modelu kompetencji społecznych rozumianych jako zbiór elementarnych, równorzędnych umiejętności społecznych, które w istotnym stopniu decydują o efektywnym funkcjonowaniu jednostki w określonych typach sytuacji międzyludzkich. Zgodnie z tym modelem jednak żadna z tych umiejętności z osobna nie wystarczy do pozytywnego poradzenia sobie z sytuacją społeczną, ponieważ dopiero ich współwystępowanie i kombinacja warunkuje sukces. M. Czerepaniak-Walczak (1997) podkreśla, że kompetencje społeczne stanowią szczególną właściwość, przejawiająca się w demonstrowaniu na społecznie wyznaczonym poziomie umiejętności adekwatnego zachowania się i przejmowania odpowiedzialności za jego konsekwencje.

Katarzyna Borawska-Kalbarczyk zauważa z kolei konieczność permanentnego doskonalenia kompetencji informatycznych, twierdząc że coraz powszechniejszy informacyjny boom generujący gwałtowny przyrost informacji „wymaga wysokich

kwalifikacji, by te umożliwiły swobodne poruszanie się w informacyjnym zalewie, sprawne wyszukiwanie informacji potrzebnych, właściwe ich interpretowanie i ocenę, a w rezultacie – wykorzystanie w życiu codziennym” (2015, s. 131). Kazimierz Denek (2000, s. 29–45) uważa, że kompetencje informatyczno-medialne, związane są ze sprawnym i umiejętnym, ale także świadomym korzystaniem z nowoczesnych źródeł informacji w procesie nauczania – uczenia się oraz w obszarze ogólnego społecznego funkcjonowania.

Wacław Strykowski oraz Justyna Strykowska-Nowakowska (2017, s. 38–39) podkreślają, że współczesny nauczyciel, bez względu na nauczany przedmiot, powinien posiadać odpowiednie przygotowanie w zakresie edukacji medialnej i informatycznej, umożliwiające realizację dwóch podstawowych celów:

- » cel humanistyczny (kulturowy): kształtowanie u uczniów umiejętności świadomego, krytycznego, wartościującego, selektywnego i racjonalnego odbioru komunikatów medialnych (informacyjnych, edukacyjnych, artystycznych, publikacyjnych, reklamowych, propagandowych);
- » cel techniczny: kształtowanie u uczniów umiejętności sprawnego posługiwania się urządzeniami medialnymi jako narzędziami pracy intelektualnej oraz narzędziami twórczości medialnej (tworzenie komunikatów medialnych).

W obszarze kompetencji medialno-informatycznych nauczycieli autorzy wyodrębnili pięć obszarów zachowań oraz przejawów kompetencji służących osiągnięciu wyżej wymienionych dwóch podstawowych celów:

- » obszar wiedzy o komunikowaniu,
- » obszar języka mediów,
- » obszar odbioru komunikatów medialnych,
- » obszar wykorzystania mediów w pracy edukacyjnej
- » obszar wykorzystania narzędzi informatycznych do tworzenia komunikatów medialnych (Strykowski & Strykowska-Nowakowska, 2017, s. 39).

Podsumowując rozważania dotyczące nauczycielskich kompetencji społecznych i informatycznych należy dostrzec, że nieodzownym warunkiem podejmowania przez nauczyciela działań służących organizowaniu zdarzeń i procesów edukacyjnych prowadzących do rozwoju uczestników oraz przygotowania ich do przyszłości, opartych zarówno na komunikacji w świecie realnym, jak też wirtualnym jest odpowiedni poziom kompetencji o charakterze społecznym oraz informatycznym.

METODA

Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu analizy pokazują wybrane aspekty badań służących diagnozowaniu kompetencji kandydatów do zawodu nauczycielskiego oraz nauczycieli aktywnych zawodowo. Ich celem jest zbadanie, czy i jaki związek zachodzi pomiędzy poziomem deklarowanych przez studentów specjalności nauczycielskich kompetencji społecznych i informatycznych (nazwanych na potrzeby pracy kompetencjami społeczno-informatycznymi) a poziomem ich kompetencji niezbędnych dla realizacji procesu uczenia się w oparciu o konstruktywistycz-

ny model edukacji (nazwanych na potrzeby niniejszych rozważeń kompetencjami konstruktywistycznymi).

W celu przedstawienia zasygnalizowanego związku, konieczne było najpierw zebranie deklaracji w zakresie samooceny badanych na temat poziomu ich kompetencji o charakterze społeczno-informatycznym warunkujących jakość ich edukacyjnych działań w oparciu o korzystanie z cyberprzestrzennych otwartych zasobów edukacyjnych (przyjęto, że nowoczesne technologie informacyjne stały się nieodłącznym elementem współczesnej edukacji, w związku z czym stanowią ważny wyznacznik jej jakości). Formułując pojęcie „kompetencje społeczno-informatyczne” uznano więc, że jest to zintegrowany system wiedzy, umiejętności oraz postaw społecznych, zorientowany na efektywne wykorzystanie informacji, niezbędnych do działania we współczesnym społeczeństwie opartym na wiedzy, w tym również w obszarze edukacji.

W dalszej kolejności zebrano deklaracje uczestników badań na temat poziomu ich kompetencji służących realizacji konstruktywistycznego modelu edukacji, wyrażone przez określenie jakości pedagogicznego funkcjonowania w obszarze planowania, kreowania oraz realizacji procesu uczenia się i konstruowania wiedzy przez wychowanków, również z wykorzystaniem możliwości oferowanych przez dostęp do nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W zaprezentowanych badaniach uczestniczyli studenci kierunku pedagogika: nauczyciele czynni zawodowo doskonalący swoją wiedzę i umiejętności, jak też kandydaci do zawodu nauczyciela. Próba badawcza wynosiła 770 studentów specjalności nauczycielskich, w tym 250 nauczycieli czynnych zawodowo oraz 520 kandydatów do zawodu nauczyciela. Staż pracy nauczycieli czynnych zawodowo uczestniczących w badaniach był bardzo niski (w większości poniżej roku), a przeprowadzone wcześniej badania pilotażowe dowiodły, że czynnik ten nie wywiera znaczącego wpływu na rozkład odpowiedzi, dlatego też wszystkie analizy prowadzone są łącznie bez podziału na grupę kandydatów do zawodu nauczyciela oraz nauczycieli czynnych zawodowo. W analizach empirycznych nie uwzględniono także podziału na płeć badanych, ponieważ zdecydowaną większość badanych (748 osób – 97,14% próby badawczej) stanowiły kobiety, poza tym badania pilotażowe również w tej sytuacji nie wykazały zależności pomiędzy płcią badanych a reprezentowanym przez nich poziomem wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych w analizowanych obszarach.

Proces pedagogicznych badań własnych odbył się w II kwartale 2017 roku. Zakres przestrzenny realizowanych badań obejmował teren województwa łódzkiego oraz mazowieckiego. Dla potrzeb zgromadzenia materiału empirycznego, zgodnie z pluralistycznym podejściem w badaniach pedagogicznych, wykorzystano zarówno badania o charakterze ilościowym, jak też jakościowym. Badania ilościowe, przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego za pomocą kwestionariusza ankiety, zostały poszerzone analizami jakościowymi przeprowadzonymi w oparciu o pogłębiłą analizę odpowiedzi udzielonych przez badanych na pytania otwarte zamykające każdą z części kwestionariusza.

Główny problem przedstawionych rozważań został w związku z tym wyrażony w następującym pytaniu:

Czy, a jeśli tak to jaki związek zachodzi pomiędzy reprezentowanym przez badanych poziomem kompetencji społeczno-informatycznych a poziomem kompetencji służących realizacji założeń idei nowoczesnej szkoły uczenia się i konstruowania wiedzy?

Główne pytanie badawcze pracy zostało uszczegółowione i wyrażone w następujących pytaniach szczegółowych:

1. Jaki jest (w deklaracji badanych studentów) poziom ich kompetencji społeczno-informatycznych?
2. Na jakim poziomie uczestnicy badań oceniają swoje kompetencje niezbędne dla realizacji założeń edukacji opartej na paradygmacie konstruktywistycznym z wykorzystaniem możliwości generowanych przez nowoczesne technologie informacyjne?

Aby zbadać wskaźniki samooceny studentów na temat reprezentowanych przez nich ogólnych kompetencji społeczno-informatycznych dokonano niezbędnych analiz koncentrujących się wokół trzech kategorii: wiedzy, umiejętności oraz postaw społecznych, reprezentowanych przez uczestników badań – w odniesieniu do wybranych aspektów z badanego obszaru.

Analizowane czynniki w każdym obszarze przedstawia poniższe zestawienie:

» obszar wiedzy:

wiedza techniczna z obszaru korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie edukacji; znajomość procedur prowadzenia procesu edukacji w formie *e-learningowej* oraz w formie *blended learningu*; wiedza z obszaru wspomagania procesu edukacji elementami *e-learningowymi*; znajomość możliwości oraz podstawowych zasad wykorzystywania urządzeń mobilnych w procesie kształcenia; wiedza umożliwiająca projektowanie zajęć/komponentów zajęć przy pomocy narzędzi internetowych; znajomość procedur oceniania aktywności mających miejsce w środowisku *e-learningowym*; znajomość podstawowych zasad komunikacji interpersonalnej realizowanej w formie bezpośredniego kontaktu oraz w trybie zdalnym;

» obszar umiejętności:

umiejętności z zakresu organizowania oraz prowadzenia komunikacji cyberprzestrzennej, umiejętności prowadzenia efektywnego dialogu edukacyjnego z wykorzystaniem komunikacji *on-line*; umiejętności kierowania rozwojem zdolności i zainteresowań ucznia z wykorzystaniem profesjonalnych technik i możliwości oferowanych przez nowoczesne technologie; umiejętności korzystania z technologii informacyjnych w kontekście wykorzystania ich możliwości jako swoistej „protezy poznawczej” w celu realizacji procesu edukacyjno-wychowawczego w odniesieniu do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np. w celu wzmacniania moc-

ných stron ucznia, kompensowania efektów niepełnosprawności, umożliwiania alternatywných form wykonywania zadań;

» obszar postaw społecznych:

gotowość do budowania relacji wzajemnego zaufania i szacunku między wszystkimi podmiotami procesu wychowania i kształcenia, realizowanego zarówno w formie tradycyjnej, jak również *on-line*; gotowość do efektywnej pracy w zespole zarówno w świecie rzeczywistym, jak też wirtualnym; gotowość do rozwijania dojrzałości intelektualnej wychowanków; gotowość do motywowania siebie oraz innych do podejmowania działań służących optymalizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz do permanentnego rozwoju osobistego.

Aby zbadać oceny przejawiane przez uczestników badań w odniesieniu do reprezentowanych kompetencji o charakterze konstruktywistycznym, jako najważniejsze analizowane czynniki w obszarze wiedzy, umiejętności oraz postaw społecznych, przyjęto:

» obszar wiedzy:

znajomość zasad konstruktywistycznego modelu edukacji; znajomość istoty oraz specyfiki edukacji podmiotowej w procesie wychowania i edukacji; dostrzeganie różnic zachodzących pomiędzy transmisyjnym oraz interakcyjnym modelem edukacji; znajomość specyfiki oraz konsekwencji manipulacyjnego wzorca komunikacyjnego oraz zasad i znaczenia dialogowych relacji pomiędzy uczestnikami procesu edukacyjnego; znajomość strategii i technik aktywnego uczenia się oraz procedur ich wykorzystania w praktyce edukacyjnej;

» obszar umiejętności:

umiejętności w zakresie tworzenia strategii poszukiwania informacji w przestrzeni cyberprzestrzennej; umiejętności realizowania procesu porządkowania, doboru i systematyzowania tych informacji; umiejętności pozwalające na przetwarzanie zdobytych informacji oraz konstruowanie na ich bazie nowej wiedzy; umiejętności organizowania procesu kształcenia w oparciu o pełne zaangażowanie wychowanka oraz ukierunkowywanie jego aktywności z wykorzystaniem środków informatycznych; umiejętności w zakresie organizowania sytuacji edukacyjnych w taki sposób, „aby dziecko – przy minimalnym wsparciu nauczyciela – mogło samo «wspinać się» na kolejne szczeble rozwoju, przekraczając tym samym granice własnych osiągnięć” (Filipiak 2009, s. 50–55).

» obszar postaw społecznych:

gotowość do stworzenia uczniom sprzyjających warunków do uczenia się i konstruowania wiedzy i tym samym do rozwoju; gotowość do realizacji efektywnego procesu aktywizowania uczestników procesu uczenia się oraz integrowania uczących się (z wykorzystaniem różnych metod i form pracy oraz oddziaływań, także z obszaru nowoczesnych środków informatycznych); aktywizowanie uczestników procesu edukacyjnego; gotowość do kształtowania współodpowiedzialności ucznia za efektywność procesu uczenia się; gotowość do kształtowania u wychowanków

umiejętności samodzielnego przetwarzania i selekcionowania informacji oraz ewaluacji pozwalającej na sprawdzenie, czy informacja została przetworzona w sposób umożliwiający posłużenie się nią do wykonania określonego zadania czy rozwiązania problemu.

REZULTATY

Społeczne i informatyczne kompetencje nauczycielskie jako determinanty efektywnego procesu edukacji konstruktywistycznej (wybrane aspekty)

Deklaracje badanych studentów na temat posiadanej wiedzy, umiejętności oraz postaw społecznych w obszarze szeroko rozumianych ogólnych kompetencji społeczno-informatycznych umożliwiły dokonanie klasyfikacji i wyodrębnienie poszczególnych grup ze względu na reprezentowany poziom tych kompetencji w skali pięciostopniowej.

Wyniki tych analiz przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1. Klasyfikacja badanych ze względu na prezentowany poziom ogólnych kompetencji społeczno-informatycznych

Poziom kompetencji społeczno-informatycznych	Liczebność	%
Bardzo wysoki	88	11,43
Wysoki	193	25,07
Zadawalający	288	37,40
Niski	148	19,22
Bardzo niski	53	6,88
Razem	770	100,00

Źródło: badania własne.

Dane empiryczne zamieszczone w tabeli dowodzą, że uczestnicy badań prezentują zróżnicowany poziom kompetencji o charakterze społeczno-informatycznym. Wskazania na poziomie zadowalającym stanowią w tym obszarze największą liczebnie grupę (37,40% badanych). Oceny powyżej poziomu zadowalającego stanowią łącznie 36,50% wszystkich wskazań, z czego na wyniki wysokie przypada 25,07%, a na bardzo wysokie 11,43% deklaracji wszystkich uczestników badań. Dość liczna grupa badanych ocenia się w badanym zakresie niestety poniżej poziomu zadowalającego (26,00% deklaracji próby badawczej), z czego wyniki niskie obejmują 19,22%, a bardzo niskie 6,88% wszystkich wskazań.

Tabela 2. Klasyfikacja badanych ze wzgłędu na prezentowany poziom kompetencji słuŹących realizacji procesu uczenia się poprzez konstruowanie wiedzy z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych

Poziom kompetencji konstruktywistycznych	Liczebność	%
Bardzo wysoki	120	15,59
Wysoki	205	26,62
Zadowolający	231	30,00
Niski	125	16,23
Bardzo niski	89	11,56
Razem	770	100,00

Źródło: badania własne.

Wyniki przeprowadzonych analiz zgromadzonych danych empirycznych pokazują klasyfikację uczestników badań ze wzgłędu na poziom reprezentowanych przez nich kompetencji słuŹących realizacji nowoczesnego procesu edukacji konstruktywistycznej w układzie (ze wzgłędu na liczebność) zbliŹonym do klasyfikacji, podstawą której był poziom ogólnych kompetencji społeczno-informatycznych.

Odsetek wskazań na poziomie powyŹej zadowolającego jest tutaj nieco wyŹszy w porównaniu do poprzedniej klasyfikacji, bo dotyczy grupy stanowiącej 42,21% badanych, z czego na deklaracje świadczące o wysokim poziomie badanych kompetencji wskazało 15,59%, a na poziom bardzo wysoki 26,62% uczestników badań. Deklaracje na poziomie zadowolającym dotyczą grupy stanowiącej 30,00% badanych. JeŹli chodzi o poziomy niskie, stanowi ą one 27,79% deklaracji (wskazań niskie dotyczą 16,23%, a bardzo niskie 11,56% wszystkich deklaracji).

Przeprowadzone badania pokazały jednocześnie istotne wzajemne oddziaływanie na siebie nauczycielskich kompetencji o charakterze społeczno-informatycznym oraz kompetencji słuŹących realizacji konstruktywistycznego modelu edukacji, co obrazuje poniŹsza tabela.

Tabela 3. Kompetencje społeczno-informatyczne nauczyciela jako determinanty kompetencji służących realizacji konstruktywistycznego modelu edukacji w wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych

Poziom kompetencji o charakterze konstruktywistycznym	Liczebność (%)	Poziom kompetencji społeczno-informatycznych					Ogółem
		bardzo wysoki	wysoki	zadowalający	niski	bardzo niski	
bardzo wysoki	Liczebność	48	44	28	0	0	120
	%	54,55 %	22,80%	9,72%	0%	0%	15,59%
wysoki	Liczebność	38	125	42	0	0	205
	%	43,18%	64,77%	14,58%	0%	0%	26,62%
zadowalający	Liczebność	2	24	188	12	5	231
	%	2,27%	12,43%	65,28%	8,11%	9,43%	30,00%
niski	Liczebność	0	0	18	98	9	125
	%	0%	0%	6,25%	66,22%	16,98%	16,23%
bardzo niski	Liczebność	0	0	12	38	39	89
	%	0%	0%	4,17%	25,67%	73,59%	11,56%
razem	Liczebność	88	193	288	148	53	770
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100 %

Źródło: badania własne.

Przedstawione analizy pokazują wyraźny związek pomiędzy poziomem kompetencji społeczno-informatycznych nauczyciela a poziomem kompetencji niezbędnych dla realizacji założeń potrzeb nowoczesnej edukacji konstruktywistycznej. Zależność ta polega na tym, że w obszarze wysokich i bardzo wysokich deklaracji w zakresie kompetencji społeczno-informatycznych dominują deklaracje wskazujące na wysoki i bardzo wysoki poziom kompetencji o charakterze konstruktywistycznym.

Jednocześnie niski i bardzo niski poziom kompetencji o charakterze społecznym i informatycznym powiązany jest z podobnymi wskazaniami w zakresie kompetencji służących realizacji założeń szkoły konstruktywistycznej. Nawet jedna badana osoba, która oceniła poziom swoich kompetencji społeczno-informatycznych powyżej zadowalającego, nie wskazała na poziom kompetencji konstruktywistycznych poniżej tego poziomu i podobnie żaden z uczestników badań, który zadeklarował niski czy bardzo niski poziom ogólnych kompetencji społeczno-informatycznych, nie wskazał na wysoki czy bardzo wysoki poziom w obszarze kompetencji służących realizacji założeń współczesnej szkoły opartej na konstruktywistycznym modelu edukacji.

Podsumowując, należy stwierdzić, że fundamentem przygotowania nauczycieli dla realizacji procesu edukacji traktującej ucznia jako podmiot, który poznaje świat

poprzez własny wysiłek badawczy, jest połozenie nacisku na optymalizację procesu edukacji nauczycielskiej ze szczególnym połozeniem nacisku na kształtowanie oraz doskonalenie nauczycielskich kompetencji o charakterze społecznym oraz kompetencji informatycznych.

PODSUMOWANIE

Szkoła jako środowisko uczenia się uczniów i jednocześnie organizacja ucząca się, stanowi nadzieję społeczeństwa na przygotowanie młodego pokolenia do funkcjonowania i radzenia sobie w zmiennej, dynamicznej i nieprzewidywalnej rzeczywistości społecznej. Stanowi ona synonim szkoły odpowiedzialnie zmieniającej świat, a jej podstawowym celem jest antycypacja przyszłości, wychowanie do nieustannego działania twórczego i aktywnego współtworzenia przyszłości oraz kształcenie do przeobrażeń zachodzących w każdej dziedzinie życia społecznego.

Podstawę działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły uczenia się stanowi konstruktywistyczny paradygmat edukacji, w myśl którego odchodzi się od powielania gotowych wzorów i instrukcji oraz przyswajania gotowych treści czy szablonów na rzecz konstruowania własnych struktur wiedzy przez myślący podmiot. Podstawą takiego toku edukacji są przede wszystkim takie czynniki, jak: aktywność oraz zaangażowanie ucznia oraz jego motywacja wewnętrzna.

Dlatego ważnym zadaniem szkoły uczenia się oraz nauczyciela-konstruktywisty jest odpowiednie dla tego procesu zorganizowanie środowiska uczenia się. Głównym zadaniem szkoły uczącej się, nastawionej na stwarzanie możliwości uczenia się jest bowiem zapewnienie wychowankom optymalnego środowiska rozwoju. Według J. Kordzińskiego (2018, s. 79) z jednej strony jest to kwestia zagwarantowania właściwej infrastruktury, wyposażenia pracowni w oprzyrządowanie pozwalające prowadzić badania i eksperymenty, zapewnienie dostępu do Internetu czy wykorzystywanie zasobów biblioteki w szkole jako potencjalnego centrum praktycznej nauki zarządzania wiedzą, natomiast z drugiej to również kwestia metod pracy nauczycieli – stosowanie metod włączających, indywidualizacja zadań, wykorzystywanie metod projektowych. „Szkoła realizująca proces uczenia się uczniów stanowi miejsce inspiracji oraz odkrywania talentów i mocnych stron i jednocześnie miejsce budowania właściwego poziomu poczucia własnej wartości wychowanków” (Cęcelek, 2020, s. 29).

Zauważyć należy, że podstawowym wyznacznikiem jakości oraz efektywności podejmowanych działań edukacyjnych i wychowawczych stanowią kompetencje zawodowe nauczyciela. Szczególny prym w ich obszarze wiodą kompetencje społeczne oraz, niezbędne dla realizacji nowoczesnego procesu edukacji, kompetencje informatyczne. Dlatego ważne jest ich diagnozowanie w celu doskonalenia procesu edukacji nauczycielskiej przygotowującej nauczycieli i pedagogów do współtworzenia rzeczywistości edukacyjnej oraz wychowania uczniów do współtworzenia przyszłości.

Przedstawione analizy empiryczne wskazują na zróżnicowany poziom kompetencji społeczno-informatycznych i konstruktywistycznych badanych studentów oraz

na ich wzajemne powiązanie i współzależność. Konieczne w związku z tym wydają się działania mające na celu poszerzenie oferty zajęć nastawionych na kształtowanie społecznych i informatycznych kompetencji nauczycielskich. Wprowadzenie do rzeczywistości szkolnej zasad konstruktywizmu edukacyjnego wymaga jednocześnie pewnego przeorientowania oraz modyfikacji w obszarze systemu kształcenia nauczycieli. Niezwykle ważne jest pogłębianie świadomości przyszłych nauczycieli oraz nauczycieli doskonalących swoje kwalifikacje zawodowe, co do nowych aktualnych wyzwań i zadań, którym muszą sprostać oraz co do ogromu ich odpowiedzialności za proces wychowania młodego pokolenia w zmiennych i nieprzewidywalnych czasach. Ważną kategorią w procesie edukacji nauczycielskiej jest również kształtowanie u nich tzw. świadomości krytycznej, która „staje się podstawą upodmiotowienia uczniów i nauczycieli oraz staje się formą wyzwolenia niezależnych myśli i analizy zmieniającego się świata” (Głowala, 2013, s. 182).

Należy również mieć świadomość, że specyficzną cechą pracy współczesnego nauczyciela jest niestandardowość oraz dynamiczna zmienność sytuacji edukacyjnych, w związku z czym zawód nauczyciela zaliczany jest do tych profesji, w obszarze których nie da się sprecyzować finalnej postaci kompetencji oraz umiejętności. Dlatego też w specyfikę nauczycielskiej pracy wpisane jest permanentne uzupełnianie i poszerzanie wiedzy oraz doskonalenie kwalifikacji zawodowych.

BIBLIOGRAFIA

- Borawska-Kalbarczyk, K. (2015). *Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian szkolnego środowiska uczenia się*. Wydawnictwo Akademickie ŻAK.
- Cęcelek, G. (2020). *Kompetencje społeczne nauczyciela szkoły uczenia się i wyrównywania szans edukacyjnych*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Cęcelek, G., & Gogolewska-Tońska, M. (2018). Rezultaty oraz potrzeby permanentnego doskonalenia społecznych i obywatelskich kompetencji współczesnego nauczyciela – raport z badań. W: E. Stokowska-Zagdan, J. Flanz (red.), *Kształcenie ustawiczne. Wymiar interdyscyplinarny* (s.). Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Skierniewicach.
- Czerepaniak-Walczak, M. (1997). *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*. Wydawnictwo „Edytor”.
- Czerepaniak-Walczak, M. (1994). *Między dostosowaniem a zmianą. Elementy emancypacyjnej teorii edukacji*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Denek, K. (2000). Kompetencje nauczycieli w kontekście wyzwań XXI wieku i potrzeb reformy systemu edukacji w Polsce. W: K. Wenta (red.), *Kształcenie pedagogiczne w dobie przemian edukacyjnych w Polsce* (s. 29–46). Materiały Konferencyjne nr 46. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Dumont, H., Istance, D., & Benevides, F. (red.). (2013). *Istota uczenia się. Wyniki badań w praktyce*. Wolters Kluwer Polska.

- Dylak, S. (2009). Koniec „nauczania” czy nowy paradygmat dydaktyczny. W: L. Hurło, D. Klus-Stańska, & M. Łojko (red.), *Paradygmaty współczesnej dydaktyki* (s. 40–49). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Dylak, S. (2000). Konstruktywizm jako obiecująca perspektywa kształcenia nauczycieli. *Edukacja Przyrodnicza w Szkole Podstawowej*, Zeszyt specjalny, 15–33.
- Dylak, S. (1995). *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Filipiak, E. (2009). *Rozwijanie zdolności uczenia się. Z Wygotskim i Brunerem w tle*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Głowała, A. (2013). W poszukiwaniu nauczycielskiej autonomii. W: J. Piekarski, L. Tomaszewska, A. Głowała, & M. Kamińska (red.), *Nowa jakość w edukacji?* (s. 181–182). Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Kaczmarczyk, M. (2015). *W stronę dydaktyki ewolucyjnej. Praktyczny wymiar neuronauk w środowisku szkolnym*. W: G. Mazurkiewicz (red.), *Ucząca się szkoła. Od rozwoju jednostek do rozwoju wspólnoty* (s. 141–157). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Klus-Stańska, D. (2002). *Konstruowanie wiedzy o szkole*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Konieczna-Kucharska, M. (2015). Miękkie i twarde kompetencje nauczycieli, *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie*, 19, 229–241. <https://zim.pcz.pl/znwz/files/Mi-kkie-i-twarde-kompetencje-nauczycieli.pdf>
- Kordziński, J. (2018). *Szkoła uczenia się*. Wolters Kluwer Polska.
- Mazurkiewicz, G. (2015). *Teoria ewolucji. Od uczących się jednostek do uczącej się wspólnoty*. W: G. Mazurkiewicz (red.), *Ucząca się szkoła. Od rozwoju jednostek do rozwoju wspólnoty* (s. 13–24). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Maczak, A. (2001). *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych (KKS). Podręcznik. Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego*.
- Okoń, W. (1984). *Słownik pedagogiczny*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Strykowski, W., Strykowska-Nowakowska, J. (2017). Kompetencje medialno-informatyczne przyszłych nauczycieli. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 36(4), 33–48. DOI: <https://doi.org/https://doi.10.17951/lrp.2017.36.4.33>

TEACHER'S SOCIAL AND DIGITAL COMPETENCES AS THE BASIS OF EDUCATION IN THE CONSTRUCTIVIST PARADIGM - A RESEARCH REPORT

Abstract: The needs determined by the rapidly changing world, which is based on the knowledge-based economy, pose new challenges for the school. The main task of educational systems is to prepare the young generation for quick adaptation to the dynamically taking place. In such a situation, it is necessary to develop independence, activity, creativity, a sense of agency, and coping with new, often difficult life situa-

tions, which requires a new approach to the process of shaping the personality of the young generation and reorienting the didactic and educational process in the course of providing knowledge to the search for knowledge. Contemporary teachers, who are very often initiators, creators, and implementers of the didactic and educational process, have been assigned specific tasks in this regard. For the implementation of the model of education, the foundation of which is the constructivist trend, teaching social and IT competences is particularly important. Therefore, it is extremely important to diagnose them in order to improve the process of teacher education in this area.

Keywords: teacher, social competences, IT competences, education, learning, constructivist model of education